

ANTON ŠTRUKELJ

Iz minljivega v neminljivo življenje

1. Življenje v smrt

»Smrt je nekaj najbolj vsakdanjega – časopisi prinašajo cele strani osmrtnic in naznanil pogrebov, ki jih neprizadeti sploh ne opazi – za posameznika pa je nekaj najbolj nedoumljivega, ker razbije in razpiha tisti drobec smisla, ki ga je v življenju z muko zbral. Smrt cenjenega, ljubljenega človeka postavi v oklepaj ves smisel njegovega življenja; ta smisel ni dokončen, marveč v najboljšem primeru delen. V neskončnem morju nesmisla vidimo otoke smisla. Pogled onkraj nam je zastrt, vse reševanje ugank – spiritizem, nauk o selitvi duš in karkoli si ljudje še morejo izmisliti – ne razkrije skrivnosti. Materializem še manj. Podaljševati verigo teh delcev smisla v prihodnost v upanju, da bo nekoč iz tega nastala celota, je več kot utopično. Zadovoljiti se moramo z delnim – vendar ali ne tiči v tem paradoks: da vemo za nekakšen smisel, a ga ne moremo jasno zarisati?«¹

Paradoks, ki je navzoč v vsakem človeškem bivanju, je na zgolj človeški ravni nerešljiv. Drugi vatikanski koncil posebej spregovori o skrivnosti smrti: »Vpričo smrti postane uganka človeškega bivanja največja. Človeka mučijo ne le bolečine in napredujoči razkroj telesnih sil, ampak tudi, in to še bolj, strah pred ugasnjenjem za vselej. Z naravnim gonom svojega srca pa pravilno sodi, ko z grozo zametuje in odklanja popolno uničenje in dokončen propad svoje osebe. Seme večnosti, ki ga človek nosi v sebi in ki ga ni mogoče skrčiti zgolj na tvar, se zoper smrt upira. Vsi naporji tehnike, čeprav so zelo koristni, ne morejo pomiriti človekovega občutja tesnobnosti: biološko podaljševanje trajanja življenja ne more utešiti tistega hrepenenja po še nadaljnjem življenju, ki ga ni mogoče odstraniti iz človekovega srca« (CS 18,1).

2. Teologija smrti

Zdravnik in dušni pastir posvečata svojo skrb človekovemu življenju. Eden in drugi, vsak na svoji ravni, skušata skrbeti za to, da bo človekovo življenje bolj zdravo in izpolnjeno, bolj svobodno in veselo, z eno besedo: da bo bolj »življenje«. Njuno poslanstvo se želi vsaj v nekoliko približati tistemu vzvišenemu cilju, o katerem je govoril Jezus: »Prišel sem, da bi imeli življenje in da bi ga imeli v polnosti« (Jn 10,10). Toda skrb za življenje nujno vključuje tudi srečanje s skrivnostjo smrti. Prizadevanje za človeško življenje nas sooča tudi z resničnostjo smrti. Smrt je namreč neizbežna gotovost, ki nas čaka. Zato življenje vsebuje tudi protislovje, paradoks. Ljudje so se v vseh časih zavedali svoje umrljivosti. To je jedrnato izrazil cerkveni oče papež Gregor Veliki: »Časno življenje bi morali v primerjavi z večnim imenovati bolj smrt kakor življenje. Kaj je namreč vsakodnevno pešanje in razpadanje drugega kakor počasno umiranje?«² To dejstvo potrjuje tudi Martin Heidegger, ki pravi, da je »človek bitje za smrt« (Sein zum Tode). Še močneje je to resnico izrazil Claude Bernard: »La vie, c'est la mort« (Življenje je umiranje). V tem je navzoče tudi osnovno spoznanje, da smrt ni le zaključni trenutek življenja, ampak »življenje« samo je »umiranje«. Grški cerkveni očetje so trdili: »rojeni smo, da bi umrli«. Rojstnemu listu neizbežno sledi mrliški list.

Življenje samo neizprosno zastavlja vprašanje o smrti. To vprašanje se neizogibno postavlja tistemu, ki skrbi za življenje. Če hoče to minljivo življenje res napolniti s smislom in mu dati njegovo pravo veličino in možnost, ne bo mogel iti mimo vprašanja o smislu in nesmislu smrti. Seveda ne smemo pozabiti, da na vprašanja glede življenja in smrti nikakor ni mogoče odgovoriti z nekim obrazcem, ampak le z zavestno bivanjsko odprtostjo, z iskrenim sprejemanjem svoje minljivosti in hkrati s preseganjem svoje končnosti. Življenje je dar, nam je podarjeno, zato ga moramo darovati in podarjati. Tako nam zagotavlja Kristus: »Kdor hoče svoje življenje ohraniti, ga bo izgubil. Kdor pa svoje življenje zaradi mene in evangelija izgubi, ga bo našel.«

Krščansko oznanilo o smrti ne sme zahajati v napačne plehkosti. Krščanstvo priznava pretresljivo resnost smrti. Hkrati pa oznanja novost, ki jo je prinesel Kristus s svojo smrtjo in vstajenjem. S krstom smo pridruženi njegovi smrti in vstajenju. K realizmu krščanskega pojmovanja in sprejemanja smrti spada tudi pristno žalovanje preostalih. Žalost in žalovanje je njihova pravica. A to je potolažena žalost, žalost, ki je ne glede na resnost smrti globoko potolažena.

Kristjan torej ne olepšuje in ne taji globokih senc, ki pokrivajo človekovo bivanje na tem svetu. In vendar so celo te sence zanj znamenje upanja. Veren kristjan namreč ve, da teh senc ne bi bilo brez velike luči, ki jih napravlja. Če v sedanjosti prevladujejo sence, pa v prihodnosti zmaguje svetloba.

3. Krščanski smisel smrti

»Medtem ko vpričo smrti odpove vsaka domišljija, pa Cerkev, poučena po Božjem razodetju, zatrjuje, da je Bog človeka ustvaril za blaženi cilj onkraj meja zemeljske bednosti. Krščanska vera vrh tega uči, da bo telesna smrt, s katero bi bilo človeku prizaneseno, če bi ne bil grešil, nekoč premagana, ko bo vsemogočni in usmiljeni Odrešenik človeka znova postavil v tisto stanje odrešenosti, katero je bil človek po svoji krivdi izgubil. Bog je bil namreč človeka poklical in ga kliče, naj bo s celotno svojo naravo z njim združen v večnem občestvu neminljivega Božjega življenja. To zmago je Kristus pridobil s svojim vstajenjem k življenju, ko je s svojo smrtjo človeka osvobodil smrti« (CS 18,2).

Katekizem katoliške Cerkve (1005–1014) nas uči, da je *po Kristusu je smrt preoblikovana*. Tudi Jezus, Božji Sin, je pretrpel smrt, kakršna je lastna človeškemu stanju. Toda kljub svoji grozi pred obličjem smrti (prim. Mr 14,33–34; Heb 5,7–8), jo je sprejel v dejanju popolne in svobodne podreditve volji svojega Očeta. Jezusova pokorščina je preoblikovala prekletstvo smrti v blagoslov (prim. Rim 5,19–21).

Zaradi Kristusa ima krščanska smrt pozitiven smisel. »Živeti je zame Kristus in umreti dobiček« (Flp 1,21). »Zanesljiva je beseda:

če s Kristusom umremo, bomo z njim tudi zaživel» (2 Tim 2,11). Bistvena novost krščanske smrti je v tem: s krstom je kristjan že zakramentalno »umrl s Kristusom«, da bi živel novo življenje; in če umremo v Kristusovi milosti, tedaj telesna smrt spopolni to »umiranje s Kristusom« in dovrši tako našo včlenitev v Kristusa v njegovem odrešenjskem dejanju. Sv. Ignacij Antiohijski vzklika: »Bolje je zame, da umrjem v Jezusa Kristusa, kakor da kraljujem nad vso zemljo. Njega iščem, ki je umrl za nas; njega hočem, ki je vstal za nas. Rojstvo se mi bliža ... Pustite me, da prejmem čisto luč. Ko bom prišel tja, bom človek« (sv. Ignacij Antiohijski, Rom. 6,1-2).

V smrti Bog človeka pokliče k sebi. Zaradi tega more kristjan izkusiti v razmerju do smrti podobno hrepenenje, kakor ga je imel sv. Pavel: »Hrepenim, da bi odšel s sveta in bil s Kristusom« (Flp 1,23); in preoblikovati more svojo smrt po Kristusovem zgledu v dejanje pokorščine in ljubezni do Očeta (prim. Lk 23,46). Sv. Terezija Avilska pravi: »Gledati hočem Boga, in da bi ga gledala, je potrebno umreti« (sv. Terezija Avilska, Vida 1). Sv. Terezija Deteta Jezusa, prav tako karmeličanka in cerkvena učiteljica, je v umiranju dejala: »Ne umiram, v življenje vstopam« (sv. Terezija Deteta Jezusa, verba).

Krščansko gledanje na smrt (prim. 1 Tes 4,13-14) je na poseben način izraženo v bogoslužju Cerkve: »Tvojim vernim, Gospod, se življenje spremeni, ne pa uniči. Ko s smrtjo razpade šotor našega bivanja na zemlji, nam je že pripravljeno večno bivališče v nebesih« (RiM, Hvalospev pri mašah za rajne).

Smrt je konec človekovega zemeljskega romanja, časa milosti in usmiljenja, ki mu ga Bog podarja zato, da bi uresničil svoje zemeljsko življenje po Božjem načrtu in izvršil odločitev glede svoje dokončne usode. »Po dovršitvi le enkratnega teka našega zemeljskega življenja« (C 48) se ne bomo nič več vrnili v druga zemeljska življenja. »Ljudem je določeno enkrat umreti« (Heb 9,27). Nikakršne »reinkarnacije« (vnovičnega utelešenja) ni po smrti.

Cerkev nas spodbuja, naj se pripravimo na uro svoje smrti (»Nagle in neprevidene smrti, reši nas, o Gospod«: litanije vseh svetnikov), naj se obračamo k Božji Materi, da bi prosila za nas »ob naši smrtni uri« (molitev »Zdrava, Marija«), in naj se izročamo

svetemu Jožefu, zavetniku za srečno smrt: »Kar misliš in delaš, misli in delaj, kakor bi že danes moral umreti. Ko bi imel čisto vest, bi se tudi smrti posebno ne bal. Bolje bi bilo, grehov se varovati, kakor pa bežati pred smrtjo. Če danes nisi pripravljen, kako boš pa jutri?« (Hoja za Kristusom 1,23,1).

4. Srečanje z neskončno ljubeznijo

Apostol Pavel v svoji hvalnici ljubezni trdi, da »ljubezen nikoli ne mine« (1 Kor 13, 8). Vsaka pristna ljubezen nekako terja večnost. Filozof Gabriel Marcel je izrekel čudovito misel: »Kdor ljubi, reče: Ne boš umrl!«³ Joseph Ratzinger pa dodaja: »Če vsaka ljubezen hoče večnost, jo Božja ljubezen ne le hoče, ampak jo ustvarja in je večnost«.

Anton Strle pravi, da bo morda še ob umiranju začutil strah pred Bogom, ki je Ljubezen. »Ob Jezusu iz Nazareta sem prišel in vedno znova prihajam do prepričanja, da je Bog po svojem bistvu ljubezen. A vem, da je v meni še polno takega, kar se ne sklada z božjo ljubeznijo. »Strahu ni v ljubezni, temveč popolna ljubezen strah prežene« (1 Jn 4, 18). A jaz se še nisem spopolnil v ljubezni. Zato pa se nikdar ne čutim varnega v samem sebi. To me nagiblje, da ne obsojam ljudi, ki zametajo to, kar je meni popolnoma jasno – da namreč kot poslednji temelj in cilj vsega biva nedoumljiva skrivnost ljubezni, ki presega vse spoznanje (prim. Ef 3, 19). To me tudi nagiblje, da se ne opiram na čustva, doživetja in izkustva, kakor da bi to moglo biti zadnji temelj. Morda bom še ob umiranju začutil strah pred Bogom, ki je Ljubezen. Toda trdno upam, da mi bo tudi tedaj podeljena milost – nezaslužen dar –, da se bom naslonil na Srce Jezusa iz Nazareta, ki je trepetal v smrtnem strahu na Oljski gori, in bom mogel skupaj z njim reči: »Dopolnjeno je! Aleluja!«⁴

Navedimo za sklep še Balthasarjeve misli o neizrekljivem bogastvu večnega življenja v troedinem Bogu: »Kdor sme vstopiti v to Božje življenje iz lastnega ozkega in dokončanega življenja, temu je, kakor da bi se mu odprli nedogledni prostori, da mu vzame sapo. Prostori, v katere se more človek vreči v najpopolnejši svobodi; in

ti prostori sami so svobode, ki našo ljubezen privabljajo, sprejemajo in nanjo odgovarjajo. Kdo more že tu doli prodreti do dna druge svobode nekoga drugega? Nemogoče! Tako se stopnjujejo v občestvu svetih v Bogu pustolovščine stvariteljske, iznajdljive ljubezni onkraj vsega, kar je mogoče prešteti. Življenje v Bogu postane absoluten čudež. Nič ni dano zaključujoče, dejanje podaritve se razvija brez meja. Zato so nebeščani vedno pripravljeni pomagati zemeljskim potrebam, gotovo z večnimi, morda tudi s časnimi darovi, s katerimi bi na novo razvneli pogum, da kljub vsemu težimo po večnem življenju, in nam tako dajo predokus tistega, kar nas čaka. In če moramo trpeti, se v nas kopljejo globlji jaški, kakor smo mislili, da jih skrivamo v sebi. To so globine, ki potem v večnem življenju postanejo posode še večje sreče, še izdatnejši izviri. Izviri, ki žuborijo sami od sebe, gratis, zastonj, kajti v večnem življenju je vse gratis. Beseda ‚zastonj‘, ‚neplačano‘ se vleče, ko gre za Božje darove, skozi vse Sveto pismo (Iz 55,1; Sir 51,25; Mt 10,8; Raz 21,6; 22,17). Ta ‚gratis‘ (zastonj) je najbolj notranje bistvo Božje ljubezni, ki nima nobenega drugega temelja kakor sama sebe, in ki odloča o vsem, kar je v večnem življenju pri Bogu. In prav zato, ker je ljubezen brezdanja (brez temelja, brez razloga), je ni mogoče izmeriti. Nikdar ji ne prideš do dna, ljubezen ostaja globlja od vsega, kar je mogoče utemeljiti, ‚izraziti v pojmih‘ in razumeti. Zato apostol Pavel pravi zelo natančno: ‚Spoznati Kristusovo ljubezen, ki presega sleherno spoznanje‘; da bi tako ‚zaživali v vsej Božji polnosti‘ (Ef 3,19).«⁵

Opombe

¹ Hans Urs von Balthasar, Življenje iz smrti. Premišljevanja o velikonočni skrivnosti, v: Isti, Življenje iz poslednjih globin, Ognjišče, Koper 1986, 67.

² Glej Joseph Ratzinger, Zur Theologie des Todes, v: Isti, Auferstehung und ewiges Leben. Gesamtelte Schriften 10, Herder, Freiburg 2012, 296–309.

³ Gabriel Marcel, Homo viator, Torino 1967, 171. David S. Crawford, The Gospel of Life and the Integrity of Death, v: Communio, Fall 2012, 364–380; prim. Romano Guardini, Die letzten Dinge, Topos plus Taschenbuch 461, Kevelaer 2008.

⁴ Anton Strle, Kaj mi pomeni Jezus iz Nazareta?, v: Družina, dne 24. 11. 1974, 8; Isti, Živo upanje. Velikonočna skrivnost, Družina, Ljubljana 1990; Isti, Eshatologija. Smrt in večno življenje (skripta), Ljubljana 1978.

⁵ Hans Urs von Balthasar, Credo. Meditacije o apostolski veroizpovedi, Družina, Ljubljana 2008, 61sl.